ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय,
वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग, स्नातकोत्तर तह
दोस्रो वर्षको पाठ्यक्रमअनुसार दसौं पत्रको
प्रयोजनको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

एकबहादुर जि.सी.
वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
शैक्षिक सत्र : ०६२/०६४

नेपाली विभाग

वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
भरतपुर, चितवन
२०६७

शोधनिर्देशक
श्री रविकिरण अधिकारी
उप-प्राध्यापक

ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय,
वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग, स्नातकोत्तर तह
दोस्रो वर्षको पाठ्यक्रमअनुसार दसौं पत्रको
प्रयोजनको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

एकबहादुर जि.सी.
वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
शैक्षिक सत्र : ०६२/०६४

नेपाली विभाग
वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
भरतपुर, चितवन
२०६७

शोध-निर्देशकको मन्तव्य

ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय, वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको पाठ्यक्रमअनुसार दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि छात्र एकबहादुर जि.सी. ले अत्यन्त लगनशिलतासाथ पूर्ण गर्नुभएको हो । म शोधनिर्देशकका हैसियतले यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका निमित्त सिफारिश गर्दछु ।

रविकिरण अधिकारी
उप-प्राध्यापक
नेपाली विभाग
वीरेन्द्रं बहुमुखी क्याम्पस
भरतपुर, चितवन

मिति : २०६७/०४/३०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय,

वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, भरतपुर

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पसका छात्र एकबहादुर जि.सी. ले त्रि.वि. स्नातकोत्तर तह नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नुभएको **ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृत्तित्वको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधमूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१	डा. नारायण प्रसाद खनाल (विभागीय प्रमुख)	....
२	उप प्रा. रविकिरण अधिकारी (शोध-निर्देशक)	....
३	(वाह्य परीक्षक)	....

मिति : २०६७/ /

कृतज्ञताज्ञापन

‘ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन’ शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय, वीरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको पाठ्यक्रमअनुसार दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु प्राध्यापक रविकिरण अधिकारीको निर्देशनमा तयार गरेको हुँ । आफ्नो कार्यव्यस्तताका बीच पनि यो शोत्रपत्र तयारीका सन्दर्भमा प्रेमपूर्वक निर्देशन तथा विविध ज्ञानबर्द्धक सल्लाह र सुझाव दिएर अविस्मरणीय सहयोग गर्नुहुने श्रद्धेय गुरुप्रति म सदा ऋणी रहने छु ।

प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न विभागीय प्रमुख डा. नारायणप्रसाद खनाल तथा नेपाली विभागप्रति म कृतज्ञ छु । शोध-पत्र लेखनका क्रममा शोध-नायक ध्रुवकिरण रेग्मी र उहाँका परिवारजनहरुबाट पाएको सहयोगप्रति आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

शोध-पत्रको तयारीका सिलसिलामा सहयोग गर्ने विरेन्द्र बुहमुखी क्याम्पसका प्रशासकद्वय विजय पण्डित र शिवप्रसाद पोखरेल, यसै क्याम्पसको पुस्तकालय, बालकुमारी क्याम्पसको पुस्तकालय, भानु पुस्तकालय, (र.न.पा.) तथा सम्बन्धित सबै सङ्घ-संस्थाप्रति आभार व्यक्त गर्नु मैले आफ्नो कर्तव्य सम्झिएको छु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने विविध सन्दर्भमा मलाई सहयोग गर्ने रविकिरण निर्जीव, चेतकान्त चापागाइँ, डि. आर. पोखरेल लगायतका व्यक्तित्वहरू पनि विशेष धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । यसका साथै यस शोधपत्र तयारीका क्रममा विभिन्न कोणबाट अमूल्य सहयोग गर्नुहुने मेरा सहृदयी मित्र गीतानाथ अर्याल, शिवराज अधिकारी, डिल्लीराम पोखेलप्रति धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यो शोधपत्रको टङ्कन छिटो-छरितो र शुद्ध रूपमा गरी सहयोग गर्ने नेत्रबहादुर क्षेत्रीलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यो ***ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी व्यक्तित्व र कृत्तित्वको अध्ययन*** नामक शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विरेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : २०६२/६४

मिति :२०६७/०४/३०

एकबहादुर जि.सी.

विषयसूची

अध्याय : एक

शोधपत्रको परिचय

पृष्ठ

१ शोधपत्रको परिचय

१.१ शोधशीर्षक

१.२ शोधकार्यको प्रयोजन

१.३ विषय परिचय

१.४ समस्याकथन

१.५ शोधपत्रको उद्देश्य

१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा

१.७ शोधकार्यको औचित्य

१.८ शोधकार्यको सीमाङ्कन

१.९ सामग्री सङ्कलन र शोधविधि

१.९.१ सामग्री सङ्कलन पद्धती

१.९.२ शोधविधि

१.९.३ पुस्तकालयीय अध्ययन पद्धति

१.९.४ अन्तर्वार्ता/भेटघाट

१.९.५ सैद्धान्तिक ढाँचा

१.१० शोधपत्रको रूपरेखा

अध्याय : दुई

ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी

२ ध्रुवकिरण रेग्मीको जीवनी

२.१ पृष्ठभूमि

२.२ वंश-परम्परा
२.३ पारिवारिक पृष्ठभूमि
२.४ जन्मस्थान र जन्म
२.५ नामकरण
२.६ बाल्यकाल
२.७ शिक्षा-दीक्षा
२.८ कार्यक्षेत्र प्रवेश र निरन्तरता
२.९ दाम्पत्य जीवन र पारिवारिक स्थिति
२.१० लेखनमा प्रेरणा र प्रभाव
२.११ वैयक्तिक जीवनका विशेष घटना सन्दर्भ
२.१२ रुचि तथा स्वभाव
२.१३ सङ्घ संस्था सँगको आबद्धता
२.१४ चिन्तन, दर्शन र विचार
२.१५ आर्थिक अवस्था
२.१६ पुरस्कार, प्रशंसा र सम्मान
२.१७ सारांश

अध्याय : तीन

ध्रुवकिरण रेग्मीको व्यक्तित्व

३ ध्रुवकिरण रेग्मीको व्यक्तित्व
३.१ पृष्ठभूमि
३.२ बाह्य व्यक्तित्व र स्वभाव
३.३ सार्वजनिक व्यक्तित्व
३.३.१ साहित्यिक व्यक्तित्व
३.३.१.१ कवि व्यक्तित्व
३.३.१.२ मुक्तककार व्यक्तित्व

३.३.१.३ सम्पादक व्यक्तित्व

३.३.१.४ गीतकार व्यक्तित्व

३.४ साहित्येत्तर व्यक्तित्व

३.४.१ शिक्षक व्यक्तित्व

३.४.२ साहित्यिक सङ्घ-संस्थाहरुसँग संलग्न व्यक्तित्व

३.४.३ सामाजिक सङ्घ-संस्थाहरुसँग संलग्न व्यक्तित्व

३.४.४ राजनीतिक व्यक्तित्व

३.४.५ प्रेरक व्यक्तित्व

३.५ ध्रुवकिरण रेग्मीको जीव्न, व्यक्तित्व र साहित्य-लेखनबीच अन्तरसम्बन्ध

३.६ साहित्यसम्बन्धी ध्रुवकिरणको धारणा

३.७ एक झलकमा ध्रुवकिरण रेग्मी

३.८ सारांश

अध्याय :चार

ध्रुवकिरण रेग्मीको साहित्यिक यात्रा र चरण विभाजन

४ ध्रुवकिरण रेग्मीको साहित्यिक यात्रा र चरण विभाजन

४.१ ध्रुवकिरण रेग्मीको कविता-यात्राको विकासक्रम

४.२ चरण निर्धारणका प्रमुख आधारहरू

४.२.१ सामाजिक-राजनैतिक परिवेश

४.२.२ बौद्धिक-साहित्यिक परिवेश

४.३ साहित्य-यात्रा र चरण विभाजन

४.३.१ पूर्वार्ध चरण

४.३.२ उत्तरार्ध चरण

अध्याय : पाँच

ध्रुवकिरण रेग्मीको समग्र कृत्तित्वको अध्ययन

५ ध्रुवकिरण रेग्मीको समग्र कृत्तित्वको अध्ययन

५.१ कत्तित्व अध्ययनको पृष्ठभूमि

५.२ नेपाली साहित्यमा रेग्मीको आगमन, साहित्यिक यात्रा र विधागत योगदान

५.२.१ ध्रुवकिरण रेग्मी र उनका काव्यकृतिहरूको विश्लेषण

५.२.१.१ नेपाली काव्यपरम्परा र कवि ध्रुवकिरण रेग्मी

५.२.१.२ ध्रुवकिरण रेग्मीको काव्यकारिता

५.२.१.३ प्रेरणा र प्रभाव

५.२.१.४ काव्यकृत्ति

५.२.१.५ ध्रुवकिरण रेग्मीका काव्यकृतिको विश्लेषण

५.३ नारी-पीडा (कविता सङ्ग्रह) को विश्लेषण

५.३.१ शीर्षक

५.३.२ संरचना

५.३.३ विषयवस्तु

५.३.४ लयविधान

५.३.५ भावविधान

५.३.६ विम्वविधान

५.३.७ भाषाशैली

५.३.८ उद्देश्य

५.३.९ निष्कर्ष

५.४ दरिद्रताको परिवेश कविता सङ्ग्रहको विश्लेषण

५.४.१ शीर्षक

५.४.२ संरचना

५.४.३ विषयवस्तु

५.४.४ लयविधान

५.४.५ भावविधान

५.४.६ विम्वविधान

५.४.७ भाषाशैली

५.४.८ उद्देश्य

५.४.९ निष्कर्ष

५.५ अशान्तिले जन्माएको सेतो चोली (गीतिसङ्ग्रह) को विश्लेषण

५.५.१ शीर्षक

५.५.२ विषयवस्तु

५.५.३ संरचना

५.५.४ भाषाशैली

५.५.५ लयात्मकता

५.५.६ भावविधान

५.५.७ विम्वविधान

५.५.८ उद्देश्य

५.५.९ निष्कर्ष

५.६ मेरो बिबु इन्जेक्सन र इमर्जेन्सी कविता सङ्ग्रका विश्लेषण

५.६.१ शीर्षक

५.६.२ संरचना

५.६.३ विषयवस्तु

५.६.४ लयविधान

५.६.५ भावविधान

५.६.६ विम्वविधान

५.६.७ भाषाशैली

५.६.८ उद्देश्य

५.६.९ निष्कर्ष

अध्याय : छ

मूल्याङ्कन तथा उपसंहार

६ मूल्याङ्कन तथा उपसंहार

६.१ परिचय

६.२ अध्याय : एकको निष्कर्ष

६.३ अध्याय : दुईको निष्कर्ष

६.४ अध्याय : तीनको निष्कर्ष

६.५ अध्याय : चारको निष्कर्ष

६.६ अध्याय : पाँचको निष्कर्ष

६.७ समग्रमा कवि ध्रुवकिरण रेग्मीका प्रवृत्तिगत विशेषताहरू

६.८ समग्र निष्कर्ष एवम् उपसंहार

सन्दर्भग्रन्थ सूची

परिशिष्ट

सङ्क्षेपीकृत शब्दहरू

प्रस्तुत शोध-पत्रमा प्रयोग गरिएका सङ्क्षेपीकृत शब्दहरु यस प्रकार छन् :

आई. ए.	:	इन्टर अफ आर्टस्
आ.मा.वि.	:	आवासीय माध्यमिक विद्यालय
ई.	:	ईस्वी
एम. ए.	:	मास्टर अफ आर्टस्
एस.एल.सी.	:	स्कूल लिभिङ सर्टिफिकेट
ऐ.ऐ.	:	ऐजन ऐजन
गा.पं.	:	गाउँ पञ्चायत
गा.वि.स.	:	गाउँ विकास समिति
चौ.सं.	:	चौथो संस्करण
डा.	:	डाक्टर
ते.सं.	:	तेस्रो संस्करण
ने.रा.प्र.प्र.	:	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
ने.रे.सो.	:	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
नि.मा.वि.	:	निम्न माध्यमिक विद्यालय
पाँ.सं.	:	पाँचौ संस्करण
प्रा.	:	प्राध्यापक
प्रा.डा.	:	प्राध्यापक डाक्टर
प्रा.लि.	:	प्राइभेट लिमिटेड

पृ.	:	पृष्ठ
बि.एड.	:	ब्याचलर अफ एजुकेशन
बि.बि.एस.	:	ब्याचलर अफ बिजनेश स्टडिज
वि.सं.	:	विक्रम सम्वत्
भ.न.पा.	:	भरतपुर नगरपालिका
भू.	:	भूमिका
मा.वि.	:	माध्यमिक विद्यालय
यु.एस.ए.	:	युनाइटेड स्टेट अफ अमेरिका
रा.प्रा.वि.	:	राष्ट्रिय प्राथमिक विद्यालय
सह.प्रा.	:	सह प्राध्यापक
सम्पा.	:	सम्पादक
त्रि.वि.	:	त्रिभुवन विश्वविद्यालय